

מאליעזר בן־יהודה עד לרב ד"ר אליעזר בן־יהודה

מאת ג. קרסל

ידיעה קטנה מצאתי ב"דבר" מלפני חדשים ומעלה (21.10) מאת טובה צימוקי, ובה מסופר על ביקורו בארץ של הרב הקונסרבטיבי "ר אליעזר בן־יהודה, היושב בארצות הברית. אין זה אלא בנו של אהוד בן־יהודה, שהלך לעולמו זת עתה, ונכדו של אליעזר בן־יהודה. הוא מגדיר את עצמו, כדברי הידיעה. שליח מטעם עצמו והמפתח שם ישראל והסברתה". ואם מעט לנו זאת באה כתבה מפורטת ב"במחנה (מיום 22.12) על נינו של אליעזר בן־יהודה, שעלה לארץ ומשרת בצה"ל. גין זה, צח קסוטו, הוא נכדו של אהוד בן־יהודה ובן בתו, אליעזרה, היושבת עם בעלה זה עשרות שנים בארצות הברית ולדברי צח: "השושלת המשפחתית תמיד שייך לחיות את ארץ־ישראל בארצות הברית". ואכן, מצויים היום כל הנתונים, לחיות את ארץ־ישראל בארצות הברית": יש עתונים עבריים של יורדים למען יורדים וביניהם אחד: "ארץ ישראל שלנו" (כך כמדומני. לא ראיתיו ואין לי כל ענין לראותו, שבתולדות העתונות העברית עוד לא הייתה חרפה כזו כמות עתוני־יורדים אלה, הנערכים ונכתבים בידי יורדים), אף "שעת טובה" יש להם שם ומי מאמני הארץ לא "קומץ" לשם "להוין" את הכמיהה לארץ ישראל. ואין צורך לומר, שגדולי השררה שבכאן, כל אימת שהם מגיעים לארצות הברית הם מכובדים אצל יורדים אלה וביחוד אצל אלה המשומעים בכסף. בקיצור — ארץ־ישראל שבאמריקה, נוהי ציונות, שאלה הראשונים, שמהם אנו מונים עתה את שנת המאה לציונות, לא חלמו עליה בחלומות הוורודים או ה"שחורים ביותר". ארץ ישראל בארצות הברית היא הוכחה ניצחת נגד כל הטוענים נגד הירידה, כאילו מקורה העיקרי הוא חוסר חינוך ציוני. אדרבא, כאן חינוך ציוני אלף אלף, אכן בארצות הברית. אולם אלה קיבלו, ועל כך צריך להרהר, חינוך שאין ציוני למעלה חימנו כאן. יורדים אלה הם בני ערים, מושבות,

קיבוצים מושבים, צאצאי ראשונים ומי לא? — האם כל אלה לא קיבלו חינוך ציוני? כאן נייחד את הדיבור לשני הנכדים של אליעזר בן־יהודה, האחד אליעזר ואחותו אליעזרה; כלומר אלה השניים נושאים את שם סבם ומסתמא הם אף גאים בו. הבה ונראה איפוא דברי הסב על העליה לארץ הישיבה בה ולבסוף אף נביא דברי דודם של השניים, איתמר בן־אבי, על הירידה מהארץ, בלשון הימים ההם מלפני ששים שנה: היציאה. באמרנו: אליעזר בן־יהודה מיד ניצב לפנינו האיש שאין לפניו אלא העברית והשלטתה בארץ־ישראל וביחוד בישוב החדש. אולם אנו מסיחים את דעתנו, שזה האיש בן־יהודה היה אידיאלוג לאומי־ציוני וכי אין העברית אלא חוליה אחת באידיאולוגיה זו שלו. כבר במאמרו הנודע "שאלה נכבדה" הוא אומר: "מדוע איפוא גיעשק התקוה לשוב ולחיות חיי לאום בארצנו השוממה, האבלה על בניה, אשר גידחו ממנחם לארצות רחוקות זה אלטיים שנהז ומדוע לא נעשה גם אנחנו ככל העמים, למקסון ועד גדול, ומדוע לא נעשה גם אנו דבר להגן על לאומותנו לכל תיאבד ותיכחד מן הארץ?" (כל המובאות הן מתוך "מכתבי בן־יהודה", מהדורת ראובן סיון). ועוד מוסיף בן־יהודה באותו מאמר: "אם רק נחפז כי שם ישראל לא יימחה מעל פני האדמה, כי אז עלינו לעשות דבר אשר יהיה כמרכז לכל עמנו כולו, כלב בגווייה אשר ממנו יורום הדם בעורקי גוויות הלאום ויתן חיים לו, והדבר הזה הוא: יישוב ארץ־ישראל". היו בעמנו באותם הימים לפני מאה שנה, עת סרוץ הסוגרומים ברוסיה, שנטלו מקל נר־דים, מי לאמריקה, ואלה הרוב, ומי לארץ ישראל — ואלה המיעוט. אולם היו כאלה שהטיטו לחיי חקלאות בארץ רוסיה ובנוסח של יחזקאל קויפמן: להיגאל בגלות מתוך הגלות. על כך אמר בן־גוריון: "האומנם אך אדמת ארץ

רוסיה תחת לכל העם? והאומנם טובה הארץ שם מאדמת ארץ־ישראל, אשר תוכל להעניק את עובדיה מפריה בשפע רב?". אירע שבך יהודה השתפך בנעימה מאוד סנטימנטלית כשהגיע לזיקתו האיתנה והחזקה לארץ־ישראל: "אני חש אהבה רק לארץ אחת — לארץ־ישראל. אהובה עלי עצם הארץ, הכיכים עלי אפילו ייכור ריה, אפילו מחלותיה, קרחותיה".

כנודע אסר בן־יהודה מלחמה עזה וחריפה על חברת "כל ישראל חברים" (אלליאנס), שביקשה אז לכוון גלי ההגירה של יהודי רוסיה לאמריקה במקום ארץ־ישראל. מעשים אלה, אומר בן־יהודה, "העירו בקרבי קצף גדול" ובשל כך מאמריו המילטנטיים נגד אותה חברה ומגמותיה האנטי ארצישראליות. הוא גם נשאל, מיד עם עלייתו, על מה "עזבנו את אירופה וכל המודותיה ונבוא לחיות בארץ שוממה זו". כל אלה הדברים שיצאו מפיו של בן־יהודה מהווים עקרונות־יסוד לכל חינוך ציוני, אם קיים עדיין דבר כזה במציאות. אולם כל זה כנראה ללא הועיל ומכיתו עצמו יצאה הרעה, "לרדת לאמריקה ולהתערוכות בה".

אף־איתמר בן־אבי, דודם של יסני הירודים, הנושאים את שמו של אליעזר בן־יהודה, הקדיש מאמר עז וחריף, ושנתפרסם לפני כששים שנה, בשם: "על היציאה" (חזר ונדפס עתה באסופת כתביו: "חלומות ומלחמות" בעריכת אהרן אבן־חן). מאמר זה מן הדין להדפיס עתה מחדש. עת "היציאה" הפכה ל"ירידה" המונית ובכללם שני "נציגים" של בית בן־יהודה, "היציאה מן הארץ, כותב בן־אבי, נהפכה בימים האחרונים לשערוריה ממדרגה ראשונה". היוצאים הם כאלה, שהתערו כבר בארץ, מחנות של ילידי־הארץ ברובם, או אותם שהתאזרחו בה מכבר־עבריות שלמה ורעננה, עבריות נחמדה ונמרצה, שכל גפש מקרבה היתה מבצרת את עמדתנו בארץ ואת לעתיד לכוא יותר מכל הצהרה ומכל מדי

ניות". למזלו סוגרת אמריקה את שעריה — "מה היה, אלהים, אילו נפתחו שעריה לרווחתו? הן לא היתה נשארת כאן נפש על גפש, כאשר לא נשארה אבן על אבן לאחר החורבן הגדול...". מקץ מאה שנה וכן מקץ ששים שנה, "נפתרה" הגביה ואמריקה פתחה שעריה, שעליהם התדפקו אלה בני המשפחה, שהטיפה בדברים כה גר־גשים לאהבת ארץ ישראל ויצאו חוצץ נגד "יציאה". ולא רק ארץ־ישראל עולה כפורחת באמריקה אלא גם העברית. שמענו בימים האחרונים גים שכשבעים אחוז מהמורים לעברית בגולה ובעיקר באמריקה הם יורדים. מה אין שם עתה? — ארץ־ישראל, עברית, עתונות עברית גם רדיו וכן, והוא העיקר, איזו ציונות יש שם, שאסור להזכיר להם שהם חייבים לעלות! אף בתחום הציוני עושים היורדים — וכי אפשר לה לציונות בלי יורדים ואלה היורדים גם השתתפו בקונגרס הציוני האחרון והיו בין ההומים והטהמים נגד חובת העליה וכמובן בעד ארץ ישראל השלמה.

אכן הזכרנו צאצאי משפחה אחת שתורה לי־גולה, ויכולנו להוסיף בנים וצאצאים של אלה, שעל חיבת ארץ ישראל ועברית שלהם גדלנו וחונכנו... ונדחקים למילא ומעצמם דברי המסור רר:

אכן אובד העם, שואף חרפה ורוק אין למעשיו יסוד ולפעלו אין חוק. אלפי שנות חיי נדוד, גלות גדולה מנשוא, החצו אהור הלב, אבדה עצה מגוי, למוד שבט ושוט — האם יחוש כאב חרפת גפש בצר מלבד מרושת הגו?

ח.ג. ביאליק. אכן חציר העם מסתבר שגם ארץ ישראל לא תיקנה מדווים אלה וצאצאים של חלוצים וראשונים לישוב הר־חדש שוב אחוז מעשי אבות אבותיהם והראו שהגלות היא להם מקור־חיונה וניקה מאין כמותה.